

GUIA DIDÀCTICA PER A PROFESSORAT AMB ACTIVITATS
I DEBATS DE DINAMITZACIÓ DE LA LECTURA.

Guia desenvolupada
per Nereida Carrillo

© Editorial Flamboyant

 Flamboyant

FAKE OVER

Els desinformadors juguen a manipular-nos la ment i el comportament, però som aquí per dir-los que el joc s'ha acabat!

Fake over és un manual pràctic, divertit i empoderador, per aprendre a consumir i difondre informació críticament. Són habilitats essencials per al segle XXI i, especialment, per a un jovent empantallat.

Per això, amb aquesta guia didàctica, us plantegem activitats, jocs i debats per portar a les aules d'ESO, batxillerat i cicles formatius. Es treballaran conceptes sobre la desinformació i processos i eines de verificació digital, però també el pensament crític, habilitats creatives... Treballareu la competència digital i la competència ciutadana, a més de les competències comunicatives i la col·laboració entre iguals. Passeu, passeu!

L'ERA DE LES FAKE NEWS HA ARRIBAT PER QUEDAR-SE.

Què són? Qui les crea? I, sobretot, amb quin propòsit? A les xarxes socials hi trobem diàriament imatges i vídeos manipulats, teories de la conspiració, *deepfakes* i bots que ens la intenten jugar. Per si no fos prou, podem ser-ne còmplices sense saber-ho i contribuir al caos de la desinformació perquè ens manquen les eines necessàries per verificar què és cert i què és mentida.

Però i si evitar que ens prenguin el pèl és més fàcil que no et penses?

**Un manual entretingut i rigorós per aprendre a verificar
la informació i convertir-nos en autèntics caçadors de mentides**

ABANS DE COMENÇAR

Aquesta guia està pensada per donar pistes al professorat i les persones mediadores de com treballar el llibre. Al final hi trobareu el quadern d'activitats per a l'alumnat.

Prepareu l'alumnat per familiaritzar-se amb alguns conceptes. Per trencar el gel, podeu començar fent el **trivial de la desinformació** de les pàgines 8-9 del llibre i posar en comú els resultats. El capítol 1 del llibre, «Fake news», us serà molt útil per anar donant llum als conceptes. Tot i així, us fem algunes propostes alternatives per posar-los en situació:

TEST KPSI

Comenceu prenent el pols al coneixement general de l'alumnat amb un test KPSI. Al quadern d'activitats hi trobareu el que us proposem, però podeu modificar o ampliar la llista de conceptes, si us sembla oportú. Un cop posats en comú els resultats, dinamitzeu una conversa adaptant-vos als coneixements previs del grup, tot propiciant l'aparició de situacions i contextos relacionats amb conceptes del KPSI.

PARLEM DE LES NOSTRES EXPERIÈNCIES

Inicieu un debat a l'aula a l'entorn dels conceptes que sortiran al llibre. Per fer-ho, poseu l'alumnat en context de situacions que probablement hagi viscut i demaneu-los que diguin com d'acord estan amb les afirmacions proposades en una gradació de 0 a 4, en què 4 és «molt sovint» i 0 és «mai».

- **He mentit per protegir-me, per evitar que em renyin o per no quedar en ridícul.**

Aquí caldrà fer reflexionar l'alumnat sobre per què mentim, qui ens menteix i les conseqüències que poden tenir les mentides. Vegeu el capítol 2 del llibre, «Llops i pinotxos».

- **A les xarxes socials, he obtingut informació que m'he cregut i després m'he adonat que en realitat era errònia.**

Podeu treballar els diferents tipus de desinformació que hi ha i parlar amb la classe per veure si els reconeixen. Vegeu el capítol 5 del llibre, «Desinformació camaleònica».

- **Segueixo consells d'experts en algun àmbit que m'interessa a través de les xarxes socials.**

Reflexioneu sobre les fonts creïbles: quines ho són i quines no. Vegeu la pàgina 73 del llibre.

- **Tinc estratègies i conec eines per verificar que el contingut que llegeixo o miro és verídic.**

Podeu treballar la definició de verificació que trobareu a la pàgina 59 del llibre i posar en comú quins recursos per contrastar informació té l'alumnat. Després, es pot parlar d'altres estratègies i trucs de verificació que apareixen al llarg del llibre.

- **Soc conscient que de vegades em crec informacions perquè reafirmen l'opinió que tinc sobre alguns temes.**

Comenteu amb l'alumnat quan han viscut aquesta situació i introduïu el concepte de biaix cognitiu. Vegeu el capítol 4 del llibre, «La ment t'enganya».

- **No llegeixo mitjans de comunicació perquè no són objectius, cadascun té la seva línia editorial i, per tant, menteixen.**

Enceteu un debat sobre la missió dels mitjans de comunicació i sobre les diferències entre una opinió i una mentida. Vegeu les pàgines 58-61 del llibre.

- **Em crec totes les notícies que contenen xifres, perquè són objectives.**

Cal desmitificar l'objectivitat de les dades i reflexionar sobre la subjectivitat i els errors que es poden produir a l'hora de recollir-les, analitzar-les o visualitzar-les. Vegeu les pàgines 75-77 del llibre.

ACTIVITAT 1

SOPA DE DESINFORMACIÓ

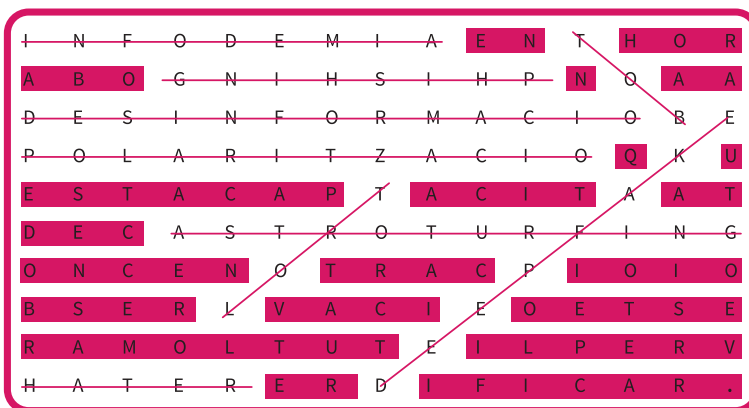
La informació falsa, inexacta, enganyosa i amb odi fa temps que existeix, tant a dins com a fora de les xarxes socials. Per fer-hi front, el primer que cal és saber de què parlem, anomenar el problema. Per això, us proposem fer a classe la sopa de lletres del quadern d'activitats. L'alumnat haurà de trobar nou paraules relacionades amb la desinformació (*astroturfing*, bot, *deepfake*, desinformació, *hater*, infodèmia, *phishing*, polarització i trol). Si les troben totes, podran llegir el missatge amagat que formen les lletres restants.

Després de la sopa, hi ha una llista de situacions per relacionar amb conceptes que apareixen al glossari del capítol 1 del llibre, «*Fake news*». Podeu plantejar-les abans o després de fer la sopa, o com a pretext per revisar el glossari.

Demaneu a l'alumnat que aporti exemples dels conceptes de l'activitat i converseu sobre si tenen experiències personals similars a les exposades, què i quan els va passar, què van fer, etc. Després, dinamitzeu la conversa amb preguntes com ara: **Com ens afecta la desinformació? Què creieu que cal fer amb els *haters* i els trols? La propaganda és legítima? Estem ben informats?**

Solucions:

Part 1:

Missatge amagat: Enhorabona! Aquesta capacitat de concentració i observació et serà molt útil per verificar les informacions.

Part 2:

1. Infodèmia.
2. *Phishing*.
3. *Deepfake*.
4. Polarització.
5. Desinformació.
6. Trols.
7. *Hater*.
8. Bot.

ACTIVITAT 2

CONSPIRATIONAL MACHINE

Amb aquesta activitat, us proposem que l'alumnat entengui què són les teories de la conspiració, quins ingredients les formen i com s'escampen, i que les posi en pràctica. Us suggerim que tot plegat ho feu d'una manera creativa perquè s'entengui que les teories de la conspiració són, com qualsevol relat, bàsicament ficció.

Podeu adaptar l'activitat en funció de la maduresa del grup. Aquí us plantejem un parell d'activitats en tres fases que condueixen l'alumnat des de processos cognitius d'ordre inferior segons la taxonomia de Bloom (com ara descriure, anomenar i identificar) fins a processos cognitius d'ordre superior (com construir, dissenyar, planificar i crear).

Per treballar-ho, us ajudaran els continguts del **capítol 2** del llibre, «Llops i pinotxos».

Fase 1: ENTENEM. Trebal·leu la comprensió del concepte: **Què és una teoria de la conspiració? Quins ingredients ha de tenir? En coneixen exemples? On van trobar teories de la conspiració o qui els en va parlar?**

En aquesta primera fase, s'han d'expressar i explicar fent servir les seves paraules.

Fase 2: CREEM. Dividiu l'alumnat en grups. Cada grup haurà d'inventar una teoria de la conspiració i presentar-la en diferents formats:

OPCIÓ 1: La *conspirational machine*. Recordeu la *conspirational machine* de la pàgina 27 del llibre? Ara teniu l'oportunitat de recuperar l'activitat i construir-ne una.

Prepareu tres llistes:

- 1) personatges o entitats poderoses
- 2) idees extravagants
- 3) objectius plausibles

Utilitzeu velcro, imants, ruletes o mecanismes que permetin combinar de múltiples maneres els tres camps i *voilà!*

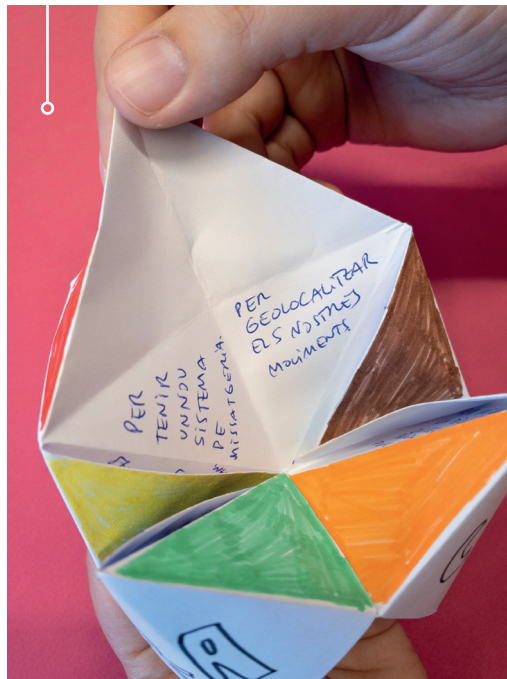
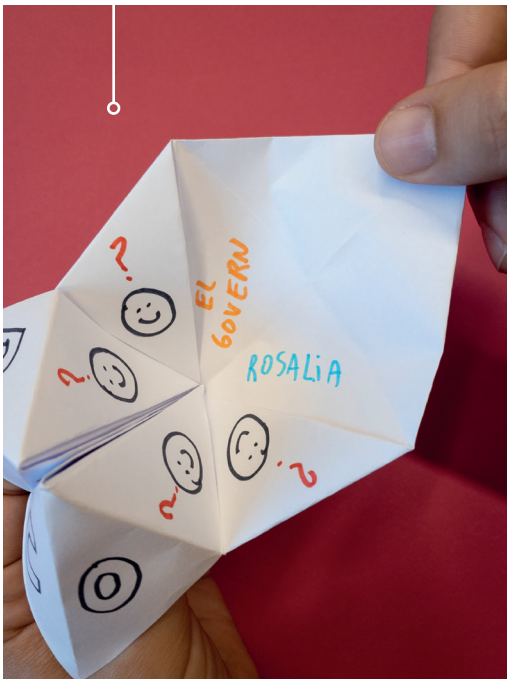
1. PERSONATGES O ENTITATS PODEROSES

2. IDEES EXTRAVAGANTS

3. OBJECTIUS PLAUSIBLES

Possible resultat:

La Rosalia cria granotes voladores per geolocalitzar els nostres moviments.

OPCIÓ 2: ConspiRAPnoia! El repte és inventar-se un rap, un reggaeton o alguna altra cançó que expliqui què són les teories de la conspiració, que posi exemples i que hi faci reflexionar. Com a inspiració, podeu veure el vídeo [«El viaje de un bulo», de Javier Santaolalla](#).

Fase 3: COMPARTIM

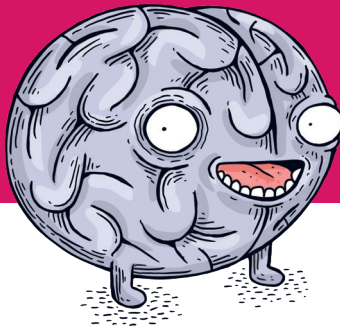
A l'aula. Feu una exposició breu i expliqueu a la resta de grups la vostra creació.

Al centre. Munteu una exposició al passadís o a l'entrada del centre amb les màquines conspiranoiques que heu dissenyat. Assenyaleu què hi ha de cert i de fals en aquests relats. També podeu explicar què és una teoria de la conspiració i com funcionen a grups d'alumnes més reduïts.

Amb les famílies. Les vostres famílies sabrien reconèixer tot un món conspiranoic? Ballarien el vostre rap? Què en saben, de les teories de la conspiració? Compartiu les creacions resultants de l'activitat amb les vostres famílies i les dels companys i les companyes.

A les xarxes. Compartiu les cançons i les màquines de la conspiració que heu creat a les xarxes socials, a la pàgina web de l'institut i en altres canals. Què us comenten?

ACTIVITAT 3

BREAK OUT, ESCAPA'T DELS BIAIXOS COGNITIVUS

Recordeu el «Posa't a prova» de les pàgines 43-45 del llibre? Havíeu d'esbrinar en quins biaixos cognitius havia caigut el Cefalet, un noi normal que estudiava a l'institut públic, li agradava jugar a bàsquet i menjar pizza. Els seus *influencers* preferits eren el Closca Stop i el Super Crafti. Els caps de setmana anava amb moto amb els seus cosins a la muntanya a cremar goma. Creia que això del canvi climàtic és una estafa. Estava molt desanimat perquè encara no sabia què volia fer després de l'insti. Li agradava una persona de la seva classe, però no es veia amb cor de dir-li res.

Missió d'exemple

El diari esportiu que llegeix el Cefalet diu que el seu club de futbol rebrà una sanció pels càntics racistes que van adreçar a l'àrbitre durant l'últim partit. El Cefalet està emprenyat perquè la multa és copiosa i creu que és injusta. Pensa que van ser les grades de l'equip rival les que van proferir insults al col·legiat.

Quin biaix ha impulsat el Cefalet a creure's que els qui insultaven l'àrbitre eren, sobretot, de l'equip rival?

- a) Biaix de la veritat il·lusòria.
- b) Biaix d'autoritat.
- c) Biaix de grup.

Repreneu els exemples del llibre i demaneu a l'alumnat que proposi noves missions individualment o en petits grups. Reviseu entre tots les missions dels companys i companyes. En acabar, les podeu compartir en un mur digital o al mural de l'aula.

Després del joc, a classe, podeu reflexionar sobre els biaixos cognitius: **Què són? Com ens afecten? Els algorismes tenen biaixos? Com ens podem escapar dels nostres biaixos?**

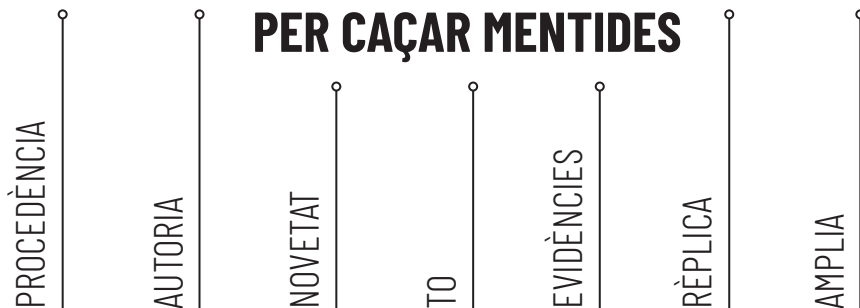
Feu servir com a suport el **capítol 4** del llibre, «La ment t'enganya».

ACTIVITAT 4 FES RUGIR LA PANTERA

Una PANTERA

Consumir informació de críticament és clau. Per això, a *Fake over* proposem el mètode PANTERA de Learn to Check per contrastar informació. Us plantejem que, amb l'alumnat, treballeu per parelles o petits grups.

1. El primer pas serà que cada grup triï tres informacions extretes de mitjans de comunicació tradicionals o de xarxes socials. Per exemple:

- 1. Marina Yers assegura: «L'aigua deshidrata més aviat que no pas hidrata».*
- 2. L'atur torna a baixar i se situa per sota dels tres milions de persones sense feina.*
- 3. Aquest estiu serà el més fresc dels pròxims 30 anys.*
- 4. Ibai Llanos i Esther Expósito són parella.*

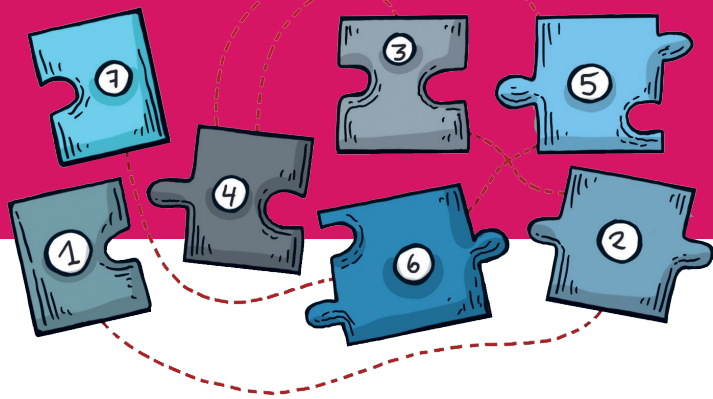
2. Ara, s'han de passar pel sedàs del mètode PANTERA. Al quadern d'activitats hi ha les preguntes a respondre per a cadascuna de les informacions.

3. Debateu si aquestes informacions són falses o estan contrastades; però també sobre la font, el propòsit, el llenguatge, les omissions o la intenció.

4. Per acabar, compareu diferents informacions sobre el mateix tema.

ACTIVITAT 5 **DISINFOGAMES**

Hem recollit diversos jocs per practicar conceptes que s'expliquen als **capítols 7 i 8** del llibre, on podeu aprendre trucs i eines per saber si una fotografia està descontextualitzada, si un vídeo està manipulat o si hi ha contingut fals a xarxes socials i darrere hi ha un bot o un troll.

On s'han fet aquestes fotos
(Learn to Check)

On s'han fet aquestes fotos d'edificis i monuments
(Learn to Check)

Spot the troll

Which face is real

A part de per aprendre a verificar informació, aquests jocs també us poden ser útils per dinamitzar altres debats amb l'alumnat sobre temes com la privacitat, la llibertat d'expressió o el discurs d'odi:

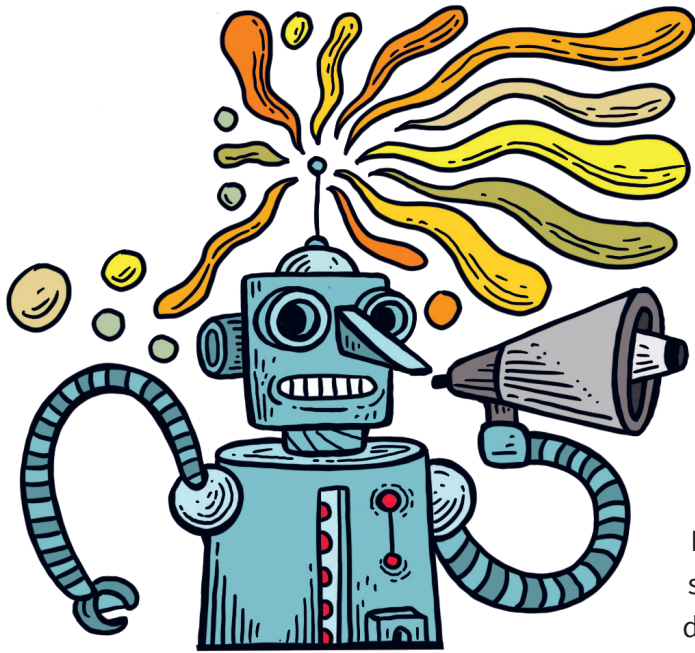
» Si amb les eines d'Internet podem geolocalitzar una fotografia, és segur que pugem a Internet fotos del carrer de casa vostra o de l'institut on aneu?

» Imagineu que heu fet un comentari graciós d'una persona en un grup de WhatsApp. Tot i que no era la vostra intenció, ara tothom se n'està burlant. Què faríeu la pròxima vegada? Dieu el que voleu perquè per això hi ha llibertat d'expressió o penseu en les conseqüències no volgudes que poden tenir les vostres paraules?

» Si us arriba una informació falsa per xarxes socials, què feu? La compartiu perquè és divertida i la gent ja l'entendrà o no la compartiu perquè no es faci més gran la bola?

» Les xarxes socials haurien de prohibir contingut negacionista sobre el canvi climàtic, sobre l'holocaust o sobre qualsevol altre tema?

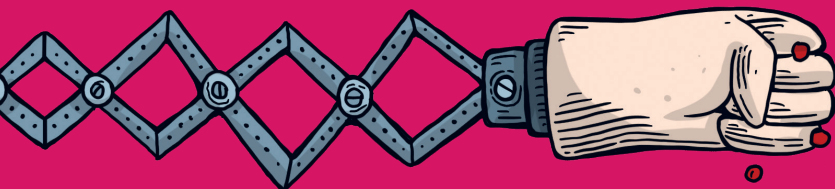
Per dinamitzar el debat que sorgeix a partir de les preguntes anteriors o d'altres, us suggerim algunes tècniques de debat i diàleg a l'aula, però podeu emprar-ne moltes. Animeu-vos a espèronar l'esperit crític entre els joves!

● **Tècnica de posicionament:** El docent planteja un dels temes anteriors. Fa una afirmació. Els que hi estan d'acord diuen «Sí» i es col·loquen en una banda de l'aula. Els que hi estan en contra diuen «NO» i se situen a la banda contrària de l'aula. Han d'argumentar per què hi estan a favor o en contra. Guanya qui aconsegueixi canviar més persones de bàndol.

● **Tècnica del termòmetre:** La persona medidora fa una afirmació. A terra, hi haurà un termòmetre imaginari o real. Un dels extrems del termòmetre indicarà que hi estem molt d'acord i l'altre, que hi estem totalment en desacord. Hi ha moltes posicions intermèdies.

● **Tècnica de la peixera:** Col·loquem entre quatre i sis cadires en cercle (la peixera). Una cadira ha de quedar lliure. La resta del grup se situa al voltant de les cadires, creant un nou cercle (una altra peixera), i escolta la conversa. Qualsevol persona del grup que és fora hi pot intervenir. Per fer-ho, s'ha d'asseure a la cadira lliure i donar la seva opinió. Llavors, una de les persones que està asseguda al cercle interior haurà d'abandonar la seva cadira (la peixera) i anar al cercle exterior (a l'altra peixera).

ACTIVITAT 6 **GAME OVER A LA DESINFORMACIÓ**

A les pàgines finals de *Fake over* hi teniu un decàleg de descontaminació informativa: estratègies que podem endegar en el nostre dia a dia per no caure en els paranyes de la desinformació i construir, entre tots i totes, un ecosistema informatiu més saludable. Feu que l'alumnat es preguntin què podem fer per resistir els intents de manipulació informativa a què estem sotmesos, tant a dins com a fora de les xarxes socials. Trebal·leu-ho a classe.

» Llegeix el «**Decàleg de descontaminació informativa**», de *Fake over* (pàgines 110 i 111).

» Us recomanem visionar a classe el vídeo «**Primeros auxilios contra la desinformación**», de **Learn to Check**.

» Feu parelles o petits grups de treball i planifiqueu un vídeo breu com de Tik-Tok, una història d'Instagram o mems sobre com podem lluitar contra la desinformació. Podeu utilitzar aplicacions com **Canva** o **Genial.ly** per treballar-hi.

» Planifiqueu la història, la part audiovisual (on enregistrareu el vídeo o la foto de base per fer el mem) i poseu fil a l'agulla. Aquí teniu una rúbrica de valoració:

RÚBRICA DE VALORACIÓ		
ASPECTES DESTACATS	CONTINGUT	ASPECTES A MILLORAR
Les imatges tenen qualitat, ritme, estan ben enfocades i la llum és bona.	El vídeo és adequat.	Hi ha un moment en què hi ha un contrallum i s'hauria de treure.

Es poden anar comentant aspectes com ara si el so és bo, si s'entén el que es diu, hi ha interrupcions del so o sorolls que impedeixin entendre el que s'hi diu, si la idea transmet el que volíem dir, si el llenguatge és entenedor, si el codi s'adapta a les convencions de la xarxa (mencions, etiquetes, nombre de caràcters, etc.), si s'ha demanat permís a les persones que hi apareixen, si es podia enregistrar en el lloc on s'ha fet, etc.

» Ensenyeu i reviseu el material amb els companys i companyes.

» Prepareu una exposició digital contra la desinformació.

» La persona mediadora tria les millors propostes i les penja al web i les xarxes socials del centre educatiu amb l'etiqueta #FakeOverLlibre i l'esment a l'editorial (@EdFlamboyant), l'autora (@nereidacarrillo) i l'il·lustrador (@albertomontt). :)

REFLEXIÓ FINAL

És bo acompanyar l'alumnat en el procés final de reflexió. Us suggerim algunes propostes:

- **Què sabia i què sé ara.** Podem reprendre el test KPSI que hem fet a l'inici. Com canvien les creus? Ara les poden fer d'un altre color per ser conscients dels aprenentatges.
- **Què feia i què faré ara.** Després d'haver llegit el llibre i treballar-lo a l'aula, proposeu-los respondre a les preguntes de la fitxa amb relació a com actuaran a partir d'ara, que tenen molta més informació i recursos sobre la desinformació.
- **Què m'emporto.** Demaneu a l'alumnat que empleni l'*exit ticket* del quadern, que servirà com a reflexió final.

Agraïments: a la mirada pedagògica i l'ajuda de Montse Jiménez.

FAKE OVER

QUADERN D'ACTIVITATS

Flamboyant

TEST KPSI

- Desinformació**   No en sé res.   Em sona.   En sé coses.   En sé coses i les podria explicar.
- Informació maliciosa**   No en sé res.   Em sona.   En sé coses.   En sé coses i les podria explicar.
- Algoritmes**   No en sé res.   Em sona.   En sé coses.   En sé coses i les podria explicar.
- Deepfake**   No en sé res.   Em sona.   En sé coses.   En sé coses i les podria explicar.
- Verificació**   No en sé res.   Em sona.   En sé coses.   En sé coses i les podria explicar.
- Bots**   No en sé res.   Em sona.   En sé coses.   En sé coses i les podria explicar.
- Infodèmia**   No en sé res.   Em sona.   En sé coses.   En sé coses i les podria explicar.
- Phishing**   No en sé res.   Em sona.   En sé coses.   En sé coses i les podria explicar.

SOPA DE DESINFORMACIÓ

Busca les nou paraules sobre desinformació amagades en aquesta sopa de lletres.

I	N	F	O	D	E	M	I	A	E	N	T	H	O	R
A	B	O	G	N	I	H	S	I	H	P	N	O	A	A
D	E	S	I	N	F	O	R	M	A	C	I	O	B	E
P	O	L	A	R	I	T	Z	A	C	I	O	Q	K	U
E	S	T	A	C	A	P	T	A	C	I	T	A	A	T
D	E	C	A	S	T	R	O	T	U	R	F	I	N	G
O	N	C	E	N	O	T	R	A	C	P	I	O	I	O
B	S	E	R	L	V	A	C	I	E	O	E	T	S	E
R	A	M	O	L	T	U	T	E	I	L	P	E	R	V
H	A	T	E	R	E	R	D	I	F	I	C	A	R	.

Les has trobades totes? Si és així, llegeix les lletres que han quedat i descobreix el missatge secret que s'hi amaga.

Sabries vincular cada situació de desinformació amb una paraula del glossari del llibre? Comprovem-ho!

<1> Les notícies m'atabalen. Tinc una pila d'informació per tants canals que no sé gaire com destriar-la. Diuen tantes coses que ja no sé què creure'm i m'angoixo... ..

<2> Em van enviar un missatge al mòbil on afirmaven que havien sortejat un telèfon mòbil i m'havia tocat. Deia que cliqués en un enllaç per obtenir més informació, però no ho vaig fer. Tot plegat, em va semblar sospitós... ..

<3> Circula un vídeo de la Greta Thunberg pujant en un avió, però sembla que la cara no quadra ben bé amb el cos del vídeo... ..

<4> De vegades em fa mandra opinar a les xarxes socials; sembla que tot hagi de ser blanc o negre... ..

<5> He vist un vídeo electoral a Tik-tok que diu que els menors migrants cobren 5.000 euros al mes del govern... ..

<6> He deixat de seguir un compte anònim que ho critica tot amb provocacions i insults... ..

<7> Al grup de WhatsApp hi ha una persona que no para de criticar el profe d'educació física... ..

<8> He vist un compte d'Insta amb moltes xifres en al nom d'usuari i que sempre parla del mateix tema; és estrany... ..

BREAK OUT, ESCAPA'T DELS BIAIXOS COGNITIVS

Proposeu una nova missió. Seguint la història del Cefalet (vegeu les pàgines 44-46 del llibre), redacteu una situació on es mostri un biaix cognitiu i plantegeu una pregunta i tres possibles respostes.

Missió

Situació:

Pregunta:

- a) Biaix
- b) Biaix
- c) Biaix

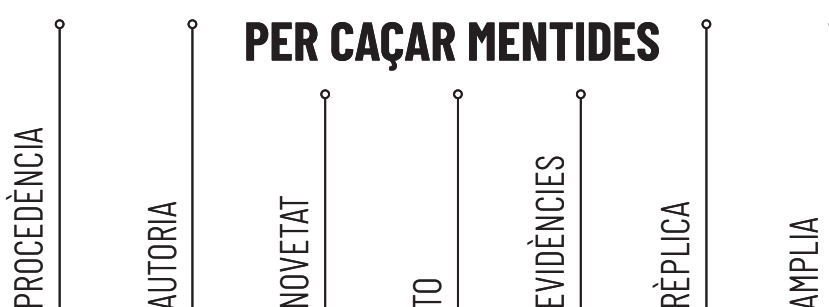

FES RUGIR LA PANTERA

Trieu tres informacions extretes de les xarxes socials i contrasteu-les utilitzant el mètode PANTERA de Learn to Check.

Una **PANTERA**

- P** —○ D'on ve la informació?
- A** —○ De qui és l'autoria?
- N** —○ Està actualitzada o és nova?
- T** —○ Què en pots dir, del llenguatge? I del to?
- E** —○ En pots trobar cap evidència?
- R** —○ Què diuen els altres?
- A** —○ Pots ampliar la informació?

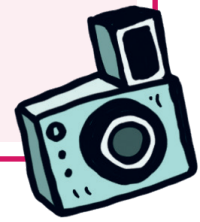
GAME OVER A LA DESINFORMACIÓ

RÚBRICA DE VALORACIÓ

ASPECTES DESTACATS

CONTINGUT

ASPECTES A MILLORAR

REFLEXIÓ FINAL

Després d'haver llegit el llibre i treballar-lo a l'aula, completa les frases següents:

» Abans em pensava que .....

però ara veig que .....

» Abans, quan m'arribava una informació falsa, feia .....

però ara faré .....

Reflexiona sobre tot el que has après i omple l'*exit ticket*:

EXIT TICKET

 <p>Pregunta que encara tinc</p>	 <p>Coses que he trobat interessants</p>	 <p>Coses que m'emporto</p>
---	---	--

